



# SANDRA BERNOTAITĖ. BŪTINYBĖ TAPATINTIS (2)



Tapatinimasis nebūtinai reiškia sutapimą, suvienodėjimą. Vietoj žodžio *tapatintis* gal labiau tiktų žodis derėjimas - integracija į aplinką, prisitaikymas prie aplinkos, kuri visuomet kelia nepasitenkinimą, žadina konfrontaciją, tačiau nuolat kintantis santykis su aplinka leidžia ne tik keistis pačiam, bet ir save labiau pažinti.

Klausimas dėl tapatybės iškyla tik tuomet, kai atsiranda galimybė rinktis tapatybę, kai aplinkoje arba artimoje kaimynystėje yra daugiau, negu vienos tapatybės, atstovų. Gimtojoje aplinkoje esame mokomi - ir patys mokomės - integruotis nuo pat gimimo, todėl joje įmanoma labai aštriai ir nepajusti tapatybių įvairovės, galima nugyventi amžių taip ir nesutikus (nepažinus) kitos tautos atstovų, matant juos tik per televizorių, skaitant apie juos spaudoje. Patekus į svetimą aplinką pačiam, ištinca kultūrinis šokas ir norom nenorom tenka klausti savęs, kodėl viskas nebe „savaime aišku“, kodėl manęs nepriima į savus, ką aš atstovauju ir apskritai - kas aš esu?



Iš savo patirties galiu pasakyti, kad apsigyvenus svetur išnyksta noras viską bendrinti, dingsta iliuzija, kad pasaulis seniai virtęs „globaliu kaimu“, tautų bruožai nivaliavosi, visi tapo tolerantiški vieni kitų papročiams, nejaučia rasinių ir religinių skirtumų, seka tą pačią madą... Tik neišlendant iš savo aptvarėlio gali atrodyti, kad kitoje pusėje žolė žalesnė, kad lietuvių emigranto visur laukia išskėstomis rankomis – visai atvirkščiai, negu lietuvis laukia kitataučių imigrantų Lietuvoje. Pirmaisiais gyvenimo Australijoje metais stebėjausi, kodėl manęs vis užklausia, iš kur atvažiauju, kartais nespėjus net atverti burnos ir išsiduoti savo anglų kalbos akcentu („Iš kur toks įdomus akcentas?“ – dažniausia pokalbio pradžia). Man atrodė, kad visa savo išvaizda ir laikysena atstovauju tipišką (*generic*) europietę – pradžioje taip ir bandydavau prisistatyti, tačiau nepavykdavo išvengti kito klausimo: „O iš kurios Europos šalies konkrečiai?“ Kai atsakydavau, kad iš Lietuvos, tekdavo prisiminti, jog esu išeivė iš buvusio sovietinio bloko, Rytų Europos...

Naujoji aplinka nepuola priimti į savus, todėl esi priverstas sau atsakyti į jos užduodamą klausimą: kokia ta Lietuva ir kas tas lietuvis? Tučtuojau atsiranda būtinybė tapatintis su savais ir su siaubu pajunti, kad toji žmonių grupė – tavo tauta – visai neatspindi tavo paties išsivaizdavimo, lūkesčių, reikalavimų tai grupei.

Pasijunti savikritiškas, būtent *savikritiškas*, nes iš esmės neatskiri savęs nuo tautos, jautiesi esąs jos pilnaverte, tik šiuo metu šiek tiek nutolusia geografiškai, dalimi. Dabar, kai nebesi tėvynės viduje, sieki išžvelgti tai, kas joje, ne vien iš vidaus, bet iš per išorę – tampa ne tik savikritiškas, bet ir kritiškas. Manai, jog tai privalumas, tačiau tiems, kurie dar netapo išėiviais, atrodo esąs nebe savas, *tapai kitu*, ir tai iškart imama sakyti tiesiai į akis: „Tu negali žinoti, kaip mes čia gyvenam, tu išvažiavai, o mes likome čia.“

Bet kuri kritika iš išėivio pusės priimama ne kaip *vieno iš savų* savikritika, o kaip *svetimojo* kritika, ir tai pajusti yra itin skaudu – emociškai tai yra šokas. Atsipeikėjęs supranti, kad kitų nuomonės nepakeisi, todėl privalai keisti savo požiūrio kampą. Net jei „tikrieji lietuviai“ nelaiko tavęs savu, nori jie to ar nenori, būtent tu užsienyje betarpiškai atstovauji Lietuvą: kai kuriems užsieniečiams bendravimas su tavimi bus vienintelė gyvenime lietuviškumo patirtis. Jei tavyje pabunda toji „tautinė savivoka“, imi ieškoti ir aiškintis, kas pats esi, kas tas lietuvis, ką jis valgo, kaip jis atrodo, koks jo būdas, ką jis mėgsta, kokie jo principai, kokia jo pasaulėvoka. Paradoksalu, kad atsakymai į šiuos klausimus apibrėžia ne lietuvių tautos charakterį, o tavo paties individualybę, mat nustojai taikytis prie „vienodųjų lietuvių“ aplinkos, įgavai laisvę būti savotišku.

Reikalas apsiverčia: ne tu pats deriniesi prie abstraktaus, apibendrinto, stereotipinio ir supaprastinto lietuvių įvaizdžio, o tas įvaizdis ima priklausyti nuo tavęs. Ne tu esi *kaip lietuvis*, o lietuvis yra toks, koks esi tu. Tai tavo individualumo procesas, nuolat kuriama asmeninė legenda, iš kurios neišimsi tokių duotybių, kaip tėvai, gimtoji kalba ir tėvynė su josios didvyrių (bet ir niekšų) kupina istorija, žaismės (bet ir atgyvenusių prietarų) kupiniais papročiais, talentingų asmenybių (bet ir minios vidutinybių) kupina kultūra... Gyvendamas tarp svetimųjų su laiku vis aiškiau suvoki, jog niekada nepritapsi visiškai, nesutapsi visiškai, niekada kitiems netapsi savas, bet tai niekis, nes tau suteikta galimybė įvertinti kintantį santykį su savais. Mat tapatybė tegali būti kintantis ir labai asmenišką kiekvieno vidinis procesas.

[\*Sandra Bernotaitė\*](#)